

СФЕРА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

© 2026 КОЗАЧЕНКО Г. В., ГЕРАСИМЕНКО Л. В., КУШНІР С. М.

УДК 351.77:351.86
JEL: I18; H56; I15

Козаченко Г. В., Герасименко Л. В., Кушнір С. М.
Сфера охорони здоров'я в Україні в контексті національної безпеки

Метою статті є дослідження задоволення національних інтересів як підґрунтя зміцнення національної безпеки у сфері охорони здоров'я України за результатами аналізу стану цієї сфери та її здатності протидіяти загрозам. У статті роль сфери охорони здоров'я у зміцненні національної безпеки розглянуто крізь призму дотримання державних, суспільних (публічних) і приватних інтересів у сфері охорони здоров'я. Зміст понять «національна безпека» та «національні інтереси» надано у контексті його визначення з позиції захисного підходу у Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. У статті показано, що здатність держави задовольняти національні інтереси й забезпечувати національну безпеку залежить від сучасного стану сфери охорони здоров'я. Це зумовило необхідність її аналітичного оцінювання, результати якого дали підстави зробити висновок про наявність у цілому дотримання державних, суспільних і приватних інтересів у цій сфері, проте рівень такого дотримання не можна визнати задовільним. Стан сфери охорони здоров'я в Україні пояснено з позиції захисного підходу, відповідно до якого ця сфера перебуває під впливом реалізації загроз різного характеру, результати аналізу їхньої пов'язаності та взаємозумовленості подано у статті. Суттєвою загрозою сфері охорони здоров'я в Україні, яка потребувала детальнішого розгляду, визнано незавершеність медичної реформи, половинчастість і фрагментарність її реалізації через причини об'єктивного та суб'єктивного характеру. Розглянуто характерні риси медичної реформи в Україні, зміст її планованих етапів та їхні результати. За результатами дослідження зроблено висновок про дотримання в цілому у сфері охорони здоров'я України державних, суспільних і приватних інтересів, проте рівень їхнього дотримання не можна визнати задовільним, що лише частково сприяє підтримувannya національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси, сфера охорони здоров'я, дотримання національних інтересів, захисний підхід, загрози, медична реформа.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 40.

Козаченко Ганна Володимирівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіко-правових дисциплін, Національна академія внутрішніх справ (пл. Солом'янська, 1, Київ, 03035, Україна)

E-mail: AVKozachenko2016@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8153-771X>

Researcher ID: H-6861-2018

Scopus Author ID: 57202628518

Герасименко Лариса Володимирівна – кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри оперативної-розшукової діяльності та національної безпеки, Національна академія внутрішніх справ (пл. Солом'янська, 1, Київ, 03035, Україна)

E-mail: Lora-gera@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6340-1061>

Кушнір Світлана Миколаївна – магістрант кафедри публічного управління та адміністрування, Національна академія внутрішніх справ (пл. Солом'янська, 1, Київ, 03035, Україна)

E-mail: rushanek44@gmail.com

UDC 351.77:351.86

JEL: I18; H56; I15

**Kozachenko G. V., Gerasymenko L. V., Kushnir S. M. The Sphere of Healthcare in Ukraine
in the Context of National Security**

The aim of the article is to examine the fulfillment of national interests as a foundation for strengthening national security in Ukraine's healthcare sector, based on an analysis of the state of the sector and its capacity to counter threats. The article considers the role of the healthcare sector in enhancing national security through the prism of safeguarding the State, societal (public), and private interests in healthcare. The meanings of the concepts of «national security» and «national interests» are presented in the context of their definition from the perspective of the protective approach outlined in the Law of Ukraine «On National Security of Ukraine» dated June 21, 2018, No. 2469-VIII. It is shown that the State's ability to fulfill national interests and ensure national security depends on the current state of the healthcare sector. This created the need for its analytical assessment, the results of which provided grounds to conclude that, overall, the State, societal, and private interests in this area are observed; however, the level of such compliance cannot be considered satisfactory. The state of the healthcare sector in Ukraine is explained from a protective approach perspective, according to which this sector is affected by various threats, and the results of the analysis of their interconnections and interdependencies are presented in the article. A major threat to the healthcare sector in Ukraine, which required more detailed examination, is recognized as the unfinished nature of medical reform, its partial and fragmented implementation due to both objective and subjective reasons. The distinctive features of medical reform in Ukraine, the content of its planned stages, and their outcomes are considered. Based on the results of the study, it was concluded that, in general, the State, societal, and private interests in Ukraine's healthcare sector are being respected; however, the level of their observance cannot be considered satisfactory, which only partially contributes to maintaining national security.

Keywords: national security, national interests, healthcare sector, observance of national interests, protective approach, threats, medical reform.

Fig.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 40.

Kozachenko Ganna V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Economic and Legal Disciplines, National Academy of Internal Affairs (1 Solomianska Square, Kyiv, 03035, Ukraine)

E-mail: AVKozachenko2016@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8153-771X>

Researcher ID: H-6861-2018

Scopus Author ID: 57202628518

Gerasymenko Larysa V. – PhD (Law), Professor, Head of the Department of Operational Investigation and National Security, National Academy of Internal Affairs (1 Solomianska Square, Kyiv, 03035, Ukraine)

E-mail: Lora-gera@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6340-1061>

Kushnir Svitlana M. – Master's Student of the Department of Public Management and Administration, National Academy of Internal Affairs (1 Solomianska Square, Kyiv, 03035, Ukraine)

E-mail: rushanek44@gmail.com

Національна безпека, поняття якої виникло на початку ХХ ст. у США, надзвичайно важлива сьогодні для будь-якої країни, а її забезпечення поряд із активним соціально-економічним розвитком є пріоритетним завданням органів державної влади з використанням всіх доступних законних способів.

В Україні поняття «національна безпека» увійшло до політичного та юридичного лексикону після набуття державою незалежності. Зокрема, на початку 90-х років минулого століття поняття «національна безпека» використано в Декларації про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-ХІІ, Конституції України (Закон від 28.06.1996 № 254к/96ВР), Концепції (основах державної політики) національної безпеки України (постанова Верховної Ради України від 16.01.1997 № 3/97-ВР), Стратегії національної безпеки України 2020 р. «Безпека людини – безпека країни» Указ Президента України (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 16/2025 від 06.01.2025) від 14.09.2020 № 392/2020), Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII.

Забезпечення національної безпеки здійснюється у різноманітних сферах суспільства – у політиці, демографії, в економіці, культурі, екології, в охороні здоров'я. Кожна з цих складових важлива для забезпечення національної безпеки держави, яке у кожній з цих складових має свої характерні риси та особливості.

Попри важливість всіх складових національної безпеки пріоритетною складовою у будь-якій державі є сфера охорони здоров'я (хоча у сучасному законодавстві України сферу охорони здоров'я складовою національної безпеки не визнано). Адже здоров'я населення у розвинених країнах є найвищою цінністю, одним із найважливіших ресурсів держави, якість та відтворення якого впливає не

лише на стабільність соціально-економічної системи держави, а й на інші складові національної безпеки – обороноздатність країни, соціальну єдність та здатність ефективно реагувати на кризові ситуації, що виникають у країні. Незадовільний стан сфери охорони здоров'я послаблює національну безпеку, роблячи державу більш уразливою перед внутрішніми і зовнішніми загрозами. Адже наслідки реалізації різноманітних загроз викликають у сфері охорони здоров'я зміни негативного характеру (іноді дуже значні і незворотні), за наявності яких у цій сфері виникають порушення та обмеження, що послаблюють національну безпеку держави.

Саме тому погляд на сферу охорони здоров'я як складову національної безпеки з позиції безпечного підходу передбачає визначення міри задоволення національних інтересів в контексті вивчення загроз цій сфері, способів протидії їхній реалізації та подолання її наслідків (або принаймні готовності соціально-економічної системи держави до них, що сприяє послабленню впливу реалізації загроз).

Метою статті є дослідження задоволення національних інтересів як підґрунтя зміцнення національної безпеки у сфері охорони здоров'я України за результатами аналізу стану цієї сфери та її здатності протидіяти загрозам.

Безпека, що є головною умовою і життя кожної людини, і суспільного життя в цілому, є багатовимірним і багатоаспектним явищем, що зумовлює доцільність дослідження його окремих аспектів, одним з яких є національна безпека.

Зодного боку, поняття «національна безпека» є невід'ємним атрибутом воєнно-політичних концепцій [1, с. 13], з іншого, застосування цього поняття стало настільки багатолокаційним, що очікувати якогось єдиного визначення його

змісту не доводиться. Тому зміст поняття «національна безпека» має різноманітні тлумачення, особливості яких зумовлено характером використовуваного підходу та контекстом дослідження. А такі підходи, як, власне, і концепти дослідження достатньо численні (докладно проаналізовані в [2]).

Загалом у тлумаченні сутності поняття «національна безпека» у наш час виділяють три основні підходи:

- ✦ захищеність і безперешкодне поширення базових цінностей суспільства – політичну незалежність, економічний добробут, розвиток, справедливість тощо;
- ✦ захищеність взаємопов'язаних та взаємозумовлених національних цінностей та інтересів;
- ✦ захищеність національних інтересів (наприклад, [3]).

Саме у контексті третього підходу – захищеність національних інтересів – тлумачиться зміст поняття «національна безпека» в статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII: захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Головними (імперативними) дефініціями у визначенні змісту поняття «національна безпека» у цьому Законі є поняття «національні інтереси» та «захищеність».

Поняття «національний інтерес» набуло активного використання завдяки дослідженням науковців школи політичного реалізму (Г. Моргентау, Р. Арон, Е. Карр, Дж. Кеннан). Зокрема, найвідоміший з них – Г. Моргентау – переконливо показав зв'язок дотримання національних інтересів та національної безпеки держави (Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace, 1949 р. [4], In Defense of the National Interest, 1951 р. [5]). Офіційне визнання термін «національні інтереси» отримав у 1935 р., коли був включений до Оксфордської енциклопедії соціальних наук [6].

У наш час зміст поняття «національні інтереси» визначається в цілому одноставно, але його домінанти (акценти) залежать від використовуваного контексту – у контексті зовнішньої політики, внутрішньої ситуації в державі, стану соціально-економічної системи тощо. Так, зокрема, національні інтереси – це:

- ✦ усвідомлені особою і суспільством, гарантовані державою цільові настанови щодо необхідності існування та розвитку людини, нації і держави як єдиного організму [7, с. 54];

- ✦ синтез інтересів певної національної спільноти, що є результатом зважування, витримки часом, узгодження та зведення до загального індивідуальних та групових інтересів [8];
- ✦ сукупності пріоритетів і ціннісних установок, що дозволяють державі досягати середньо- та довгострокових цілей, визначених у стратегічних документах [9];
- ✦ сукупність стратегічних цілей та пріоритетів держави, спрямованих на забезпечення її суверенітету, безпеки, економічного розвитку та соціального благополуччя, що визначаються внутрішніми і зовнішніми умовами та обставинами, відображають як колективні прагнення нації, так і об'єктивні реалії міжнародної політики, у яких держава повинна діяти для досягнення своїх довгострокових цілей [10].

Наданим переліком визначення змісту поняття «національні інтереси» не обмежується, існують й інші погляди, проаналізовані, наприклад, у [10].

Поняття «національні інтереси» має юридичне закріплення у статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII: життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Національні інтереси – державні, суспільні (публічні) та приватні – присутні у кожній складовій національної безпеки, однією з характерних рис якої є структура, складові якої перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості.

Поняття «захищеність» стосовно будь-якого матеріального або ціннісного об'єкта є результатом його захисту від реалізації сукупності загроз. З цієї позиції захист національних інтересів слід тлумачити як поступово здійснюваний процес, спрямований на своєчасне виявлення загроз державі (суспільству), визначення їхнього характеру (потенційні або реальні), попередження реалізації загроз та пом'якшення її наслідків, спроможних негативно вплинути на дотримання та збереження національних інтересів (інтересів людини, суспільства та держави).

Поняття «загроза» віддзеркалює об'єктивну реальність, а оскільки вона є багатогранною, то у наш час існує дуже багато значень змісту цього поняття. Проте це поняття юридично закріплено у статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII: явища, тенденції і чинники, що уне-

можливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Отже, національні інтереси України у сфері охорони здоров'я доцільно розглядати як усвідомлені, визнані та схвалені суспільством потреби, вираз та досягнення яких у відповідних формах покладено на керівну та керуючі підсистеми соціально-економічної системи держави. І ці інтереси потребують захисту, про що, власне, йдеться у низці публікацій з цієї тематики (наприклад, [11–16]).

Задоволенню національних інтересів у сфері охорони здоров'я здатні сприяти відповідні дії та процеси у цій сфері за умови їхнього системного перебігу і належного ресурсного забезпечення. Серед них увагу, перш за все, слід акцентувати на таких:

- ✦ полегшення доступу громадян держави до усього спектру якісних медичних послуг;
- ✦ розвиток матеріальної бази лікувальних закладів, що дозволить впроваджувати сучасні технології лікування, розширити спектр медичних послуг, підвищити результативність медичного обслуговування;
- ✦ розвиток галузей, результати якого можуть тією або іншою мірою вплинути на сучасність та якість медичних послуг (фармацевтика, біотехнології, нанотехнології тощо).

Суттєвим чином можливість держави задовольняти національні інтереси і, відповідно, забезпечувати національну безпеку у сфері охорони здоров'я зумовлена сучасним станом цієї сфери, що зумовило необхідність аналізу її стану.

Одним із важливих показників стану сфери охорони здоров'я в Україні є видатки бюджету держави на охорону здоров'я.

Видатки зведеного бюджету України на охорону здоров'я за останні роки становили: 2021 р. – 3,7% ВВП, 2022 р. – 4,8% ВВП, 2023 р. – 3,3% ВВП, 2024 р. – 3,5% ВВП, 2025 р. (9 місяців) – 4,1% ВВП [8; 17]. Зрозуміло, що порівнювати видатки на сферу охорони здоров'я в Україні з видатками розвинених країн навряд чи коректно (середній показник сягає $\pm 6\%$ ВВП) [19]. Доречнішим є порівняння з країнами, де формування ринків ще триває. Середній показник державних витрат на охорону здоров'я в 2017–2019 рр. у таких країнах становив 4% [20].

У Законі України «Про Державний бюджет України на 2026 рік» від 03.12.2025 № 4695-IX загальний обсяг видатків на сферу охорони здоров'я становить 258,6 млрд грн, що на 38,8 млрд грн біль-

ше, ніж у 2025 р. Зокрема, на фінансування Програми медичних гарантій у Державному бюджеті на 2026 р. передбачається витратити 210,5 млрд грн, що на 35,5 млрд грн перевищує плановані обсяги фінансування 2025 р.

У 2025 р. в Україні діяли 23,4 тис. медичних установ різної форми власності, серед яких домінували заклади комунальної форми власності, які за узагальненими даними дашбордів та звітів Національної служби здоров'я України (зокрема дашборд НСЗУ «Статистика наданих послуг за договорами із НСЗУ про медичне обслуговування населення»), а також даних Електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ), куди вносяться всі записи про фактично надані послуги, надали 114,4 млн послуг. Значно меншу кількість медичних послуг надали заклади державної форми власності (1,5 млн послуг) і приватні медичні заклади (6,5 млн послуг). ФОП, що діють у сфері охорони здоров'я, надали 3,3 млн послуг [21].

Помітна роль у сфері охорони здоров'я в Україні належить приватній медицині. На кінець квітня 2025 р. в Україні зареєстровано 7768 приватних медичних закладів [22, 23].

За аналітикою компанії Ukrainian Business Award при підтримці аналітичних партнерів Serpstat, Clarity Project до десятки провідних приватних медичних закладів у 2025 р. увійшли: Oxford Medical (20 років на ринку, присутність у 19 містах України, найбільший показник серед усіх приватних клінік країни, понад 1500 медичних фахівців); ДОБРОБУТ (24 роки на ринку, 24 клініки у трьох містах України, понад 1100 працівників); Odrex (6 філій у трьох містах України, понад 1100 працівників, 53 спеціалізації); ADONIS (27 років на ринку, 8 клінік у двох містах України, 80 спеціалізацій); INTO-SANA (23 роки на ринку, 10 клінік у двох містах України, 450 працівників); VIVA (20 років на ринку, 12 клінік, 52 спеціалізації); DENIS (одна спеціалізована філія, 500 працівників, 70 спеціалізацій); Medikom (на ринку 33 роки, 6 філій, 51 спеціалізація); NOVO (2 філії, невеликий термін присутності на ринку); Smart Medical Center (невеликий термін присутності на ринку, 3 філії, 70 спеціалізацій) [24].

За оцінками аналітиків компанії Ukrainian Business Award (UBA), приватна медицина в Україні збільшує масштаб надання медичних послуг, стрімко і позитивно змінюється, що підтверджують результати аналізу відкритих даних, цифрової присутності, професійних каталогів та експертних оцінок, на основі яких складається щорічний незалежний бізнес-рейтинг приватних медичних клінік UBA.

В цілому надання медичних послуг поступово, але впевнено перетворюється в Україні на високо-рентабельний бізнес. Свідченням цього є сукупний дохід найбільших приватних клінік, який за 2023-2024 рр. перевищив 30 млрд грн [22, 23]. Середньорічна динаміка доходів найбільш великих приватних клінік за дослідженням YC. Market останніми роками коливається в інтервалі 24-26% [22].

Приватні медичні заклади можуть бути учасниками державної Програми медичних гарантій (ПМГ), уклавши контракт з Національною службою здоров'я України (НСЗУ) і надавати своїм пацієнтам медичні послуги за рахунок фінансування НСЗУ, тобто на безоплатній для отримувача послуг основі. У такий спосіб приватні медичні заклади отримали рівні права з державними (національними) та комунальними медичними закладами у наданні пацієнтам безоплатних медичних послуг. Але процес участі приватних медичних закладів у державній ПМГ відбувається дуже повільно, однією з причин чого, за словами П. Ковтонюка, співзасновника Українського центру здоров'я, є «...врахування у тарифах НСЗУ лише 60-70% ринкових цін на медичні послуги, а інколи навіть і менше» [25]. Адже приватні медичні заклади є підприємницькими структурами, метою діяльності яких є отримання прибутку, а надання медичних послуг – лише засобом його отримання. До того ж протягом часу функціонування державної Програми медичних гарантій у приватних медичних закладах сформувалася стійка думка про нерівність умов для державних, комунальних та приватних закладів медицини.

Очевидно, що суперечності, які накопичилися у відносинах НСЗУ та приватних медичних закладів, потребують вирішення і, перш за все, з метою збалансованості національних інтересів у вигляді надання більш широкого доступу пацієнтів до послуг, що надають приватні медичні заклади, але за кошти держави, розпорядником яких є НСЗУ.

Про стан сфери охорони здоров'я в Україні доволі красномовно свідчать відповідні індекси.

З 2016 р. в Україні за підтримки ВООЗ, благодійної фундації «Здорові рішення» та Світового Банку з кількарічною перервою через пандемію COVID-19 за результатами опитування великої кількості домогосподарств (10000 і більше) [26] розраховується «Індекс здоров'я. Україна», що регулярно публікується на сайті <https://healthindex.com.ua/>. Наразі представлені повні результати національного дослідження «Індекс здоров'я. Україна» за даними 2023 р. [27].

Дотримання національних інтересів у сфері охорони здоров'я України за результатами опису

«Індекс здоров'я. Україна. 2023» зводяться до такого:

- ✦ поступово і неухильно збільшується вартість лікування, на що зазначив кожен четвертий з числа опитаних (у попередньому опитуванні лише кожен п'ятий);
- ✦ витрати на лікування є великим фінансовим тягарем для сімей в Україні: у 2023 р. 60% здійснювали оплату при перебуванні у державних або комунальних лікарнях (у 2018–2020 рр. таких було понад 80%). 40,8% пацієнтів амбулаторної допомоги також мали витрати з кишені під час останнього візиту (середній розмір благодійних внесків і неформальної плати лікарю становив 300 грн без урахування видатків на ліки, лабораторні й діагностичні дослідження) (поширеність такої практики порівняно з попередніми роками зменшилася) [27].

Спробу з'ясувати готовність сфери охорони здоров'я до реалізації глобальних загроз здоров'ю населення зроблено у Центрі медичних досліджень Джона Гопкінса при Школі громадської охорони здоров'я Блумберга (всесвітньо відомий американський біомедичний дослідницький центр і навчальна лікарня) та Economist Intelligence Unit (аналітична компанія, яка надає консультаційні послуги та прогнози), запропонувавши Глобальний індекс безпеки здоров'я (Global Health Security Index) [28]. За цим індексом за 2019 р. і всіма його складовими Україна набрала дуже невисоку кількість балів і посіла 94-те місце зі 195 країн [29, 30].

Певне уявлення про стан сфери охорони здоров'я країни, зокрема про спроможність сфери охорони здоров'я надати необхідні медичні послуги без фінансових труднощів, дозволяє отримати Індекс всезагального охоплення послугами охорони здоров'я (UHC Service Coverage Index або модель УНС) [31, с. 94-97; 32], 4 субіндекси якого характеризують повноту охоплення населення основними послугами охорони здоров'я [33, с. 82-83].

Індекс УНС, хоча і розроблений ВООЗ, але офіційного статусу, як і стандарту визначення місця країни у ньому не має. Проте незважаючи на це, на місце країни у цьому рейтингу звертають увагу не лише науковці, а й державні службовці, що займаються організацією надання медичних послуг у сфері охорони здоров'я в країні.

Останні розрахунки Індексу УНС проведено у 2021 р. за даними 194 країни, що входять до ВООЗ. Україна набрала 76 балів зі 100 можливих, тобто рівень охоплення послугами охорони здоров'я визнано середнім [33, с. 95].

Ще за одним індексом – індексом здоров'я (Health Care Index) за наявними даними 2025 р. Україна посіла 78 місце з 99 країн світу, що увійшли до індексу, набравши 55,8 балів (найвища кількість балів – 87 належить Тайваню) [34]. Дані для цього рейтингу надає Numbeo – сербська база даних з абсолютно різноманітних питань (вартість життя, ціни на нерухомість, якість життя у містах і країнах світу тощо), яка формується за інформацією, яку надають користувачі з усього світу. І хоча до індексу Health Care Index у фахівців немає високої довіри через відсутність чіткої методології формування вихідної інформації, скандальні випадки надання Numbeo недостовірних оцінок тощо, але місце України у цьому індексу не дуже відрізняється від професійного індексу Global Health Security Index.

Таким чином, стан сфери охорони здоров'я в Україні надає підстави для висновку про дотримання в цілому в ній державних, суспільних та приватних інтересів. А ось рівень дотримання цих інтересів не можна визнати задовільним. Такий рівень задоволення державних, суспільних та приватних інтересів у сфері охорони здоров'я як важливої складової національної безпеки здатний лише певним чином її підтримувати. Поки ще немає вагомих підстав стверджувати, що сфера охорони здоров'я – її стан, процеси, що в ній відбуваються, результати вирішення наявних проблем, протидія загрозам – суттєво впливає на зміцнення національної безпеки.

Стан сфери охорони здоров'я в Україні доречно пояснити з позиції захисного підходу, що є найпоширенішим в економічній безпекології. Відповідно до захисного підходу сфера охорони здоров'я перебуває під впливом реалізації загроз різноманітного характеру, яка, власне, і зумовлює виникнення в ній змін негативного характеру і гальмує позитивні зміни.

Зміст поняття «загроза сфері охорони здоров'я» визначено в такий спосіб: сукупність процесів, явищ, ситуацій та тенденцій в країні або за її межами, які за наявності певних умов в державі спроможні викликати негативні зміни різного характеру, масштабу, локалізації та наслідків у сфері охорони здоров'я, відсутність реакції на які спотворює процеси у цій сфері, що не дозволяє її складовим виконувати повною мірою своє призначення.

Будь-яка загроза в цілому і у сфері охорони здоров'я в Україні зокрема (реальна або потенційна) не виникає зненацька. Адаже виникнення (поява) процесів, явищ, ситуацій та тенденцій в країні або за її межами становлять собою поступовий ланцюжок подій, за накопиченням яких вони в країні або

за її межами стають помітними та набувають визнання наявності.

Реалізація загрози сфері охорони здоров'я в Україні проявляється тоді, коли починаються зміни негативного характеру – спочатку окремі, розрізнені і незначні за масштабом та динамікою, потім – більш помітні. Саме завдяки цим змінам у сфері охорони здоров'я розпочинаються процеси та явища, що заважають її повноцінному функціонуванню, відповідно, не дозволяють виконувати її призначення і таким чином утискають всі види національних інтересів (державних, суспільних та приватних).

Тому важливою і для самої сфери охорони здоров'я, і для національної безпеки є не лише своєчасна ідентифікація загроз цій сфері, а й визначення етапів їхнього розвитку (актуалізація, активізація, реалізація, інституціоналізація) та наслідків перебігу цих етапів.

Найзначущі загрози сфері охорони здоров'я в Україні надано на рис. 1.

Аналіз наданих на рис. 1 загроз сфері охорони здоров'я України дозволяє дійти таких висновків.

Джерела переважної більшості загроз сфері охорони здоров'я України мають внутрішнє походження – більшість явищ та тенденцій, що є такими загрозами, виникають або у сфері охорони здоров'я, або у країні в цілому і при цьому опосередковано, але дуже помітно впливають на сферу охорони здоров'я.

Загрози сфері охорони здоров'я України з рис. 1 не є автономними, вони взаємопов'язані та взаємозумовлені, причому до такого ступеня, що виникають підстави говорити про систему загроз.

Загрозою-тригером сфері охорони здоров'я, реалізація якої по суті запускає реалізацію більшості інших загроз (наприклад таких як економічна та побутова корупція, які є всі підстави вважати інституціоналізованими), є недостатній рівень фінансової підтримки цієї сфери. Недостатній рівень фінансової підтримки як загроза сфері охорони здоров'я активізує таку серйозну загрозу як брак медичних працівників – середнього медичного персоналу та лікарів «вузьких» спеціальностей. Особливо гострим є структурний брак медичних працівників: нерівномірний розподіл лікарів по території країни (від цього страждають методичні заклади районів та невеличких міст) та брак переважно середнього та молодшого персоналу. Серйозність цієї загрози полягає в тому, що за відсутності кваліфікованих спеціалістів всі інші складові сфери охорони здоров'я – матеріальна оснащеність, інноваційні технології лікування і навіть фінансування втрачають сенс.

Рис. 1. Найзначущі загрози сфері охорони здоров'я України

Джерело: складено авторами на основі [14; 35; 36].

На перший погляд недостатній рівень фінансової підтримки зумовлює незадовільний стан здоров'я населення, що вже є загрозою національним інтересам України. Проте це оманливе враження. У науковій літературі відомий обґрунтований висновок «про існування зворотного зв'язку між витратами на охорону здоров'я і високими темпами економічного зростання в цих країнах» [37]. Пояснюється це покращенням загального рівня життя під час економічного зростання, що позитивно впливає на здоров'я населення країни, завдяки чому зменшується потреба в медичних послугах і, відповідно, у фінансуванні їхнього надання. Тому стан здоров'я населення є результатом загального стану соціально-економічної системи держави, а не лише недостатнім рівнем фінансової підтримки сфери охорони здоров'я.

Ще однією загрозою сфері охорони здоров'я в Україні слід визнати нерівність у доступі до медичного обслуговування, хоча рівноправність громадян в отриманні відповідних послуг є одним із основних принципів охорони здоров'я, зазначених в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 № 2801-XII. Така нерівність зумовлена низкою причин, зокрема таких: брак передових технологій лікування у комунальних медичних закладах невеличких міст і навіть невеликих за чисельністю населення обласних центрів, концентрація лікувальних закладів з передовими технологіями лікування у найбільших містах,

До числа «незалежних» загроз, розвиток яких, за [38], є відносно автономним, тобто майже не пов'язаним із впливом інших загроз, є недбале ставлення переважної частини населення до свого здоров'я. Ця загроза існує давно, оскільки форму-

валася десятиліттями, розвивалася хоча і повільно, але неухильно і навіть непомітно. Недбале ставлення значної частини населення до свого здоров'я визнано загрозою через негативний вплив на державні інтереси: працівник не лише «вибуває» з робочого процесу, але й претендує (причому, абсолютно законно) на витрачання державних коштів на лікування і оплату днів перебування на лікарняному.

Загрозою сфері охорони здоров'я в Україні, яка виступає своєрідним тригером для не просто актуалізації, а й розвитку з певною динамікою інших загроз, є недосконалість медичної освіти.

На жаль, дотепер в Україні у вищій освіті (і медична тут не є винятком) використовується переважна більшість елементів пруської моделі освіти (СРСР, Японія, Південна Корея), відмітними рисами якої є уніфіковані навчальні плани підготовки здобувачів вищої освіти і програми навчальних дисциплін, їхня слабка пов'язаність, обмеженість ролі здобувачів в освітньому процесі тощо [39], колективна організація навчального процесу (навчання в групах) замість його індивідуальної організації.

Невирішеність у медичній освіті в Україні наявних проблем не лише загального, а й деяких більш специфічних проблем і надалі сприятиме виникненню і реалізації інших з числа наданих на рис. 1 загроз сфері охорони здоров'я в Україні.

Суттєвою загрозою сфері охорони здоров'я в Україні, яка потребує детальнішого розгляду, є незавершеність медичної реформи, розпочатої у 2018 р., що проявляється у фрагментарній реалізації її рішень і, отже, паралельному існуванні елементів колишньої та нової системи охорони здоров'я. Половинчастість та фрагмен-

тарність реалізації реформи в одних випадках знищила те позитивне, що було у семашківській моделі охорони здоров'я в Україні, і не дозволила повною мірою використати позитивні рішення, які передбачено медичною реформою.

Необхідність реформування сфери охорони здоров'я в Україні у першому десятилітті ХХІ століття не заперечувалася ані медичними працівниками, ані організаторами медицини, ані вченими, розмова про це у суспільстві велася багато років.

Медична реформа в Україні розпочалася з ухвалення Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 № 2168-VIII, нормами якого передбачено створення Національної служби здоров'я України (НСЗУ), уведено такі нові поняття для сфери охорони здоров'я, як «державні фінансові гарантії», «надавачі медичних послуг», «програма медичних гарантій», «договір з НСЗУ».

Характерними рисами медичної реформи в Україні є [40]:

- ✦ значна кількість змін в організації медичного обслуговування населення;
- ✦ докорінна зміна не просто організації медичного обслуговування населення, а самої філософії надання медичних послуг: не просто зміна стандартів і протоколів лікування, а створення конкурентного середовища у наданні медичних послуг, в якому боротьба мала б вестися за отримувача медичних послуг, оскільки за задумом реформаторів «гроші йдуть за пацієнтом», а самі отримувачі послуг були б позбавлені тіню-

вих витрат при декларованій безкоштовній медицині;

- ✦ поетапний характер змін в організації медичного обслуговування населення (табл. 1).

Отже, за характером та масштабом змін у сфері охорони здоров'я України медична реформа на початку її здійснення (весна 2018 р.) передбачалася дуже значною, мала забезпечити докорінні зміни у сфері охорони здоров'я і посилення дотримання одночасно державних, суспільних та приватних інтересів.

Через достатньо значний час з початку медичної реформи в Україні (майже 8 років) є підстави підвести її, нехай і проміжні, результати та проаналізувати їхній вплив на дотримання державних, суспільних та приватних інтересів (табл. 2).

Результати медичної реформи в Україні, що розпочалася на початку 2018 р. і переслідувала кілька важливих цілей для національної безпеки, дотримання державних, суспільних та приватних інтересів, і науковцями, і практиками оцінюються неоднозначно: є успішна реалізація певних положень реформи, є явні промахи, є обставини об'єктивного характеру, які спричинили відхилення від первинних задумів реформи, коригування її положень і невиконання навіть скорегованих положень, що довелося виправляти в ухваленій низці нормативно-правових документів – законах України, постановах і розпорядженнях Кабінету Міністрів України (рис. 2).

За таких результатів медичної реформи в Україні є підстави стверджувати про загрозовість її незавершеності, а у низці аспектів поло-

Таблиця 1

Плановані етапи медичної реформи в Україні

Етап	Зміст етапу
I	Реформування першої ланки медицини, створення інституту сімейних лікарів замість дільничних педіатрів і терапевтів
II	Реформування стаціонарів: <ul style="list-style-type: none"> – автономія лікарень і стаціонарів комунальної форми власності – створення госпітальних округів – основи розбудови діючої мережі медичних закладів в Україні – створення лікарень кількох рівнів (відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» від 01.07.2022 № 2347-IX) – запровадження Програми медичних гарантій для вторинної та третинної медичної допомоги – переведення спеціалізованих закладів на принцип «гроші ходять за пацієнтом» – підвищення рівня цифровізації в організації надання медичних послуг
III	Реформування державних медичних центрів та науково-медичних інститутів

Джерело: складено авторами.

Результати етапів медичної реформи в Україні (станом на кінець 2025 р.)

Етап	Найпомітніші результати етапу та їхній характер
<p>I (квітень 2018 р. – початок війни з РФ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Поява сімейних лікарів з деяким набором універсальних функцій та повноважень і амбулаторно-фельдшерських пунктів у сільській місцевості – Встановлення залежності фінансування сімейних лікарів від кількості підписаних декларацій з пацієнтами (до війни декларації укладено більш ніж з 95% населення) – Створення завдяки укладеним деклараціям в електронному вигляді електронної бази пацієнтів – Введення в практику онлайн-консультацій «свого» лікаря, е-лікарняних та е-рецептів <p><i>Результати етапу принципово або докорінно не змінили процеси та процедури з колишньої системи охорони здоров'я</i></p>
<p>II (фактично 01.04.2020 – кінець 2022 р.)</p>	<p>Укладання медичними закладами комунальної форми власності (перейменовані на некомерційні комунальні підприємства на початку медичної реформи) договорів з НСЗУ за тематичними пакетами з надання медичних послуг певного виду та виникнення низки проблем:</p> <ul style="list-style-type: none"> – неповна реалізація імперативного принципу медичної реформи «гроші ходять за пацієнтом» і невдала спроба створити у сфері охорони здоров'я конкурентне середовище; – низька активність приватних медичних закладів в укладанні договорів з НСЗУ4 – непоодинокі випадки розриву договорів з медичними закладами за тими чи іншими напрямками як з ініціативи НСЗУ (надавачі послуг не усунули виявлені недоліки протягом 60 днів), так і з ініціативи надавачів послуг, які самостійно спрямували листи до НСЗУ про бажання розірвати договір за окремими пакетами (зокрема через брак кваліфікованих медичних працівників, наявність яких є найважливішою умовою договору медичного закладу з НСЗУ)4 – проблемний характер процедури укладення закладами охорони здоров'я всіх форм власності та ФОП з НСЗУ: несталість вимог та їхня постійна зміна, стислі терміни укладання договорів; короткотерміновий характер договорів (контрактування на один рік). <p><i>Етап незавершений і нерезультативний з причин об'єктивного (епідемія коронавірусної інфекції, війна, руйнування медичних закладів, їхнє перебування на окупованій території та ін.) та суб'єктивного характеру (наявність достатньої кількості прорахунків у початковій версії медичної реформи, які доводилося виправляти у низці нормативно-правових документів)</i></p>
<p>III інфраструктурний (початок 2023 р. – дотепер)</p>	<p>Ухвалення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» від 01.07.2022 № 2347-IX; – постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» від 28.02.2023 № 174; – Створення спроможної мережі закладів охорони здоров'я і затвердження відповідного переліку медичних закладів на території країни в межах госпітальних округів і госпітальних кластерів. <p><i>Етап незавершений</i></p>

Джерело: складено авторами.

винчастості, фрагментарності та незакінченості здійснених змін та прояв їх негативних аспектів для національної безпеки, для дотримання державних, суспільних та приватних інтересів. У процесі її здійснення не вдалося повною мірою забезпечити дотримання і державних, і суспільних, і приватних інтересів у сфері охорони здоров'я, які передбачають забезпечення рівних прав на отримання до-

ступних медичних послуг – якісних і своєчасних, насамперед, через достатність державного фінансування програм, що реалізуються у сфері охорони здоров'я.

Саме недостатність державного фінансування таких програм є однією з головних перешкод забезпечення національної безпеки у сфері охорони здоров'я.

Рис. 2. Результати медичної реформи в Україні

Джерело: складено авторами.

ВИСНОВКИ

Роль сфери охорони здоров'я у зміцненні національної безпеки розглянуто крізь призму дотримання державних, суспільних (публічних) та приватних інтересів у сфері охорони здоров'я. За цим підходом сфера охорони здоров'я є сукупністю медичних закладів, а також державних і місцевих органів управління, діяльність яких спрямована на дотримання зазначених інтересів через підтримання, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я населення шляхом надання медичних послуг, забезпечення їх доступності для всіх верств населення на всій території країни та здійснення відповідних профілактичних заходів. Адаптація здоров'я населення країни є надзвичайно важливим чинником національної безпеки.

Задовolenня національних інтересів і, відповідно, забезпечення національної безпеки суттєво визначає сучасний стан сфери охорони здоров'я в країні. За результатами аналізу сучасного стану сфери охорони здоров'я є підстави стверджувати про дотримання в цілому в ній державних, суспільних та приватних інтересів. Але рівень дотримання цих інтересів у сфері охорони здоров'я як важливої складової національної безпеки здатний лише її певним чином підтримувати.

Стан сфери охорони здоров'я в Україні значною мірою зумовлений впливом реалізації загроз

різноманітного характеру. Виявлені загрози сфері охорони здоров'я в Україні різноманітні за характером, масштабом, етапом розвитку, взаємопов'язані та взаємозумовлені. Їхня реалізація спричиняє в цій сфері негативні зміни, що призводять до її деформації, зменшення функціональності та перешкоджають повноцінному функціонуванню. Унаслідок цього вона не може виконувати своє призначення, що, своєю чергою, утискає державні, суспільні та приватні інтереси.

Визнання незавершеності та половинчастості медичної реформи однією із загроз сфері охорони здоров'я в Україні зумовило необхідність аналізу її результатів. Провести медичну реформу в Україні своєчасно, за встановленими термінами, визначеними змінами різного характеру, масштабу та локалізації та наслідками таких змін завадили обставини та причини як об'єктивного характеру (епідемія коронавірусної інфекції, війна з РФ), так і суб'єктивного характеру (прорахунки у положеннях реформи, непослідовність здійснення запланованих змін тощо). Наслідком цього стали незавершеність реформи, фрагментарний характер змін, недосягнення її основної мети – осучаснення сфери охорони здоров'я в Україні, у тому числі шляхом забезпечення рівності доступу громадян до отримання якісних та своєчасних медичних послуг. Медична реформа в Україні, яка затягнулася і перебуває у незавершеному стані, явно не сприяє посиленню дотримання державних, суспільних та

приватних інтересів у сфері охорони здоров'я, стан якої поки не загрожує національній безпеці України, але й не сприяє її зміцненню.

Отже, є підстави для висновку про дотримання у сфері охорони здоров'я України державних, суспільних та приватних інтересів. Але рівень дотримання цих інтересів не можна визнати задовільним, що лише певним чином сприяє підтримуванню національної безпеки. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бодрук О. С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти : монографія / ред. Л. О. Буцень, Г. Л. Кобко. Київ : НІПМБ, 2001. 300 с.
2. Полтораков О. Реконцептуалізація поняття «безпеки» в сучасному політико-політологічному дискурсі. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5. С. 19–28. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/poltorakov_rekontseptualizatsiia.pdf
3. Павленко Д. Г., Семенюк Ю. В., Лисецький Ю. М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2021. Т. 32. № 3 (71). С. 102–107.
DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.3/17>
4. Morgenthau H. *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*. Fifth Edition. New York: Alfred A. Knopf, 1973. 597 p. URL: <https://saldanha.pbworks.com/f/Morgenthau.Politics+Among+Nations.pdf>
5. Morgenthau H. J. *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy*. New York: Alfred A. Knopf, 1951. P. 241–242.
6. *Encyclopedia Of The Social Sciences*. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.147021>
7. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія. Київ : КНТ, 2006. 600 с.
8. Москальова Н. Концепції національного інтересу в науковій літературі. *Вісник Донецького національного університету. Серія : Політичні науки*. 2016. № 1. С. 29–32.
9. Карпюк К. І. Глобальні фінансові інститути у реалізації національних інтересів держав : дис. ... д-ра філософії в галузі економіки : 292. Київ, 2023. 279 с.
10. Хаджинов І., Третяк О. Теоретичний дискурс концепції «національний інтерес» у контексті дослідження взаємовідносин держав з міжнародними фінансовими інститутами. *Економіка і організація управління*. 2024. № 2 (54). С. 42–53.
DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.4>
11. Шевченко М. М. Функції та завдання системи забезпечення національної безпеки України в сучасних умовах. *Науково-інформаційний ві-*

сник Академії національної безпеки. 2014. № 3-4. С. 14–24.

12. Беззубов Д. О. Проблеми теорії публічного адміністрування в сфері забезпечення національної безпеки. *Наукові записки. Серія : Право*. 2018. Вип. 5. С. 45–49.
13. Терзі О. О., Карпова К. В. Охорона здоров'я як ключовий елемент національної безпеки України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 6. С. 116–121.
DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.6/19>
14. Борщ В. В. Система охорони здоров'я як структурний елемент національної безпеки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23 (1). С. 19–23. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/6.pdf
15. Національна безпека у сфері громадського здоров'я: правові засоби захисту від загроз : монографія / за заг. ред. Н.О. Гурової. Харків : Право, 2024. 304 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=5628&download_id=2007&srsrtid=AfmBOoqV0MyRDMIJE6U1gUWQTqZUrA7_tU6my9UjsovizYR6Lqe0VLk_
16. Бурцева О. Є. Трансформація системи охорони здоров'я як складової національної безпеки України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 123–127.
17. Державна служба статистики України: URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/>
19. Огінська А. Ю. Роль видатків бюджету на соціальний захист у реалізації соціальної політики держави. *Наука і економіка*. 2014. № 2. С. 11–16.
20. Богдан Т. Державні видатки на охорону здоров'я у країнах з ринками, що формуються. URL: <https://www.growford.org.ua/infographic/derzhavni-vydatky-na-ohoronu-zdorov-ya-u-krayinah-z-rynkamy-shho-formuyutsya-do-vvp-u-serednomu-za-2017-2019-rr/>
21. Статистика наданих медичних послуг за 7 міс 2025 р. // Аптека. Online.UA. URL: <https://www.apтека.ua/article/728756>
22. 30 мільярдів за два роки нагенерили найдохідніші приватні медичні заклади України. 6.05.2025 // YC.Market. URL: <https://blog.youcontrol.market/30-miliardiv-za-dva-roki-naghienierili-naidokhidnishi-privatni-miedichni-zakladi-ukrayini/>
23. Михайлова К. Топ-15 приватних клінік України отримали 30 млрд грн доходу за два роки. 6.05.2025. URL: <https://thepage.ua/ua/news/top-15-privatnih-klinik-ukrayini-otrimali-30-mlrd-grn-dohodu-za-2023-24>
24. ТОП-10 приватних клінік України 2025. 16.05.2025. URL: <https://uba.top/private-clinics-of-ukraine/>

25. Смирнова І. Топ-10 приватних медзакладів Києва з безоплатними послугами. URL: <https://thepage.ua/ua/news/top-10-privatnih-klinik-kiyeva-z-bezkoshtovnimi-poslugami>
26. Індекс здоров'я. Україна. URL: <https://healthindex.com.ua/>
27. Індекс здоров'я. Україна 2023. Результати загальнонаціонального дослідження. Київ, 2024. URL: https://healthindex.com.ua/HI_Report_UA_2023.pdf
28. Global Health Security Index. URL: <https://ghsindex.org/>
29. Карамішев Д. В., Гордієнко Л. П., Родина Н. С., Дідок Ю. В., Замчий С. В. Глобальний індекс безпеки здоров'я як орієнтир кризового управління у забезпеченні стійкості системи громадського здоров'я. *Державне будівництво*. 2024. № 1 (35). С. 269–280.
DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-20>
30. Черниш В. Коли проблеми у системі охорони здоров'я стають загрозами національній безпеці (приклад COVID-19) // Центр безпекових досліджень «СЕНСС». URL: <https://censs.org/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D1%83-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96-%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE/>
31. Економіка охорони здоров'я : підручник / за заг. ред. В.Д. Парія. Житомир : ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2021. 288 с.
32. Яневська Т. М. Спеціальні механізми оцінювання ефективності системи публічного управління в сфері охорони здоров'я: міжнародний досвід для України. *Право та державне управління*. 2024. № 1. С. 210–219.
DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.29>
33. Tracking universal health coverage: 2023 global monitoring report / [Fergus C., Flores G., Abbasi A., Gordeev V. et al.]. Geneva : World Health Organization, 2023. 135 p. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240080379>
34. Health Care Index by Country 2025 Mid-Year // NUMBEO. URL: https://www.numbeo.com/health-care/rankings_by_country.jsp
35. Борщ В. І. Управління закладами охорони здоров'я : монографія. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 392 с. URL: https://emed.library.gov.ua/wp-content/uploads/tainacan-items/26427/74302/Borshch-V.I.-Upravlinnia_zakladamy_okhorony_zdorovia_monohrafiia.pdf
36. Буряк М. В. Корупція у сфері охорони здоров'я як загроза національним інтересам і безпеці України. URL: https://univd.edu.ua/general-publishing/konf/31_03_2017/pdf/17.pdf
37. Яців І. Б. Джерела фінансування витрат на формування здоров'я як складової людського капіталу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 15. С. 13–19.
DOI: [10.32702/2306-6814.2024.15.13](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.15.13)
38. Романовська Ю. А. Аналіз розвитку загроз соціально-економічній системі «місто». *Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки*. 2022. № 2. Т. 2. С. 111–118.
DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-19](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-19)
39. Терлецька К. Чому науковці мають прийти у школу. Повідомлення НАН України. 04.02.2021. URL: <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=7467>
40. Медична реформа в Україні: розвиток попри війну // SMART MEDIA. 20.02.2023. URL: <https://www.smartmedianews.org/post/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%83>

REFERENCES

- Apteka. Online.UA. (2025). Statystyka nadanykh medychnykh poslug za 7 mis 2025 r. [Statistics of provided medical services for 7 months of 2025]. <https://www.apteka.ua/article/728756>
- Bezzubov D. O. (2018). Problemy teorii publichnoho administruvannia v sferi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [Problems of the theory of public administration in the field of national security]. *Pravo*, 5, 45–49.
- Bodruk O. S. (2001). *Struktury voiennoi bezpeky: natsionalnyi ta mizhnarodnyi aspekty* [Military security structures: national and international aspects]. NIPMB.
- Bohdan T. Derzhavni vydatky na okhoronu zdorovia u krainakh z rynkamy, shcho formuiutsia [Public health expenditures in emerging market countries]. <https://www.growford.org.ua/infographic/derzhavni-vydatky-na-okhoronu-zdorov-ya-u-krayinah-z-rynkami-shho-formuyutsya-do-vvp-u-serednomu-za-2017-2019-rr/>
- Borshch V. V. (2019). Systema okhorony zdorovia yak strukturnyi element natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Healthcare system as a structural element of national security of Ukraine]. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 23 (1), 19–23. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/6.pdf
- Borshch V. I. (2020). *Upravlinnia zakladamy okhorony zdorovia* [Management of health care institutions]. OLDI-PLYuS. https://emed.library.gov.ua/wp-content/uploads/tainacan-items/26427/74302/Borshch-V.I.-Upravlinnia_zakladamy_okhorony_zdorovia_monohrafiia.pdf

- shch-V.I.-Upravlinnia_zakladamy_okhorony_zdorovia_monohrafia.pdf
- Buriak M. V. Koruptsiia u sferi okhorony zdorovia yak zahroza natsionalnym interesam i bezpetsi Ukrainy [Corruption in the health care sector as a threat to national interests and security of Ukraine]. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/17.pdf
- Burtseva O. Ye. (2020). Transformatsiia systemy okhorony zdorovia yak skladovoi natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Transformation of the health care system as a component of the national security of Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2, 123–127.
- Chernysh V. Koly problemy u systemi okhorony zdorovia staiut zahrozamy natsionalnii bezpetsi (pryklad COVID-19) [When problems in the healthcare system become threats to national security (example COVID-19)]. *Tsentr bezpekovykh doslidzhen «SENS»*. <https://censs.org/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D1%83-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%96-%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE/>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- Encyclopedia of the Social Sciences. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.147021>
- Fergus C., Flores G., Abbasi A., Gordeev V. & et al. (2023). *Tracking universal health coverage: 2023 global monitoring report*. World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240080379>
- Global Health Security Index. <https://ghsindex.org/>
- Indeks zdorovia. Ukraina [Health Index. Ukraine]. <https://healthindex.com.ua/>
- Karamyshev D. V., Hordiienko L. P., Rodyna N. S., Didok Yu. V. & Zamchyi S. V. (2024). Hlobalnyi indeks bezpeky zdorovia yak oriientyr kryzovoho upravlinnia u zabezpechenni stiiikosti systemy hromadskoho zdorovia [The Global Health Security Index as a benchmark for crisis management in ensuring the resilience of the public health system]. *Derzhavne budivnytstvo*, 1 (35), 269–280. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-1-20>
- Karpiuk K. I. (2023). *Hlobalni finansovi instytuty u realizatsii natsionalnykh interesiv derzhav* [Global financial institutions in the implementation of the national interests of states]. Kyiv.
- Khadzhynov I. & Tretiak O. (2024). Teoretychnyi dyskurs kontseptsii «natsionalnyi interes» u konteksti doslidzhennia vzaiemovidnosyn derzhav z mizhnarodnymy finansovymy instytutamy [Theoretical discourse of the concept of “national interest” in the context of research on relations between states and international financial institutions]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, 2 (54), 42–53. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.4>
- Kyiv. (2024). Indeks zdorovia. Ukraina 2023. Rezultaty zahalnonatsionalnoho doslidzhennia [Health Index. Ukraine 2023. Results of a nationwide study]. https://healthindex.com.ua/HI_Report_UA_2023.pdf
- Lipkan V. A. (2006). *Teoretychni osnovy ta elementy natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Theoretical foundations and elements of national security of Ukraine]. KNT.
- Minfin [Ministry of Finance]. <https://minfin.com.ua/>
- Morgenthau H. (1973). *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*. Alfred A. Knopf. <https://saldanha.pbworks.com/f/Morgenthau.Politics+Among+Nations.pdf>
- Morgenthau H. J. (1951). *In Defense of the National Interest: A Critical Examination of American Foreign Policy*. New York: Alfred A. Knopf.
- Moskalova N. (2016). Kontseptsii natsionalnoho interesu v naukovi literaturi [Concepts of national interest in scientific literature]. *Politychni nauky*, 1, 29–32.
- Mykhailova K. (2025, May 6). Top-15 pryvatnykh klinik Ukrainy otrymaly 30 mlrd hrn dokhodu za dva roky [Top 15 private clinics of Ukraine received 30 billion UAH of income in two years]. <https://thepage.ua/ua/news/top-15-privatnih-klinik-ukrayini-otrimali-30-mlrd-grn-dohodu-za-2023-24>
- NUMBEO. (2025). Health Care Index by Country 2025 Mid-Year. https://www.numbeo.com/health-care/rankings_by_country.jsp
- Ohinska A. Yu. (2014). Rol vydatkiv biudzhetu na sotsialnyi zakhyst u realizatsii sotsialnoi polityky derzhavy [The role of budget expenditures on social protection in the implementation of the state social policy]. *Nauka i ekonomika*, 2, 11–16.
- Parii V. D. (red.) (2021). *Ekonomika okhorony zdorovia* [Health Economics]. TOV «Vydavnychiy dim «Buk-Druk»».
- Pavlenko D. H., Semeniuk Yu. V. & Lysetskyi Yu. M. (2021). Natsionalna bezpeka: poniattia, skladnyky, chynnyky vplyvu [National security: concepts, components, influence factors]. *Derzhavne upravlinnia*, 3 (71)(32), 102–107. <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.3/17>
- Poltorakov O. (2009). Rekontseptualizatsiia poniattia «bezpeka» v suchasnomu polityko-politolohichnomu dyskursi [Reconceptualization of the concept of “security” in modern political science discourse]. *Politychnyi menedzhment*, 5, 19–28. https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/poltorakov_rekontseptualizatsiia.pdf
- Pravo (2024). *Natsionalna bezpeka u sferi hromadskoho zdorovia: pravovi zasoby zakhystu vid zahroz* [National security in the field of public health: legal means of protection against threats]. Pravo. https://pravozdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=5628&download_id=2007&srsId=AfmBOoqV0MyRDMIJE6U1gUWQTqZUR7_tU6my9UjsovizYR6Lqe0VLk_
- Romanovska Yu. A. (2022). Analiz rozvytku zahroz sotsialno-ekonomichnii systemi «misto» [Analysis of

- the development of threats to the socio-economic system "city". *Ekonomichni nauky*, 2(2), 111–118. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(2\)-19](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(2)-19)
- Shevchenko M. M. (2014). Funktsii ta zavdannia systemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v suchasnykh umovakh [Functions and tasks of the national security system of Ukraine in modern conditions]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Akademii natsionalnoi bezpeky*, 3-4, 14–24.
- SMART MEDIA. (2023, February 20). Medychna reforma v Ukraini: rozvytok popry viinu [Medical reform in Ukraine: development despite the war]. <https://www.smartmedianews.org/post/%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA-%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%83>
- Smyrnova I. Top-10 pryvatnykh medzakhidiv Kyieva z bezplatnymi posluhamy [Top 10 private medical institutions in Kyiv with free services]. <https://the-page.ua/ua/news/top-10-privatnih-klinik-kyieva-z-bezkoshtovnimi-poslugami>
- Terletska K. (2021, February 4). Chomu naukovtsi maiut pryity u shkolu [Why scientists should come to school]. *Povidomlennia NAN Ukrainy*. <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=7467>
- Terzi O. O. & Karpova K. V. (2023). Okhorona zdorovia yak kliuchovyi element natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Healthcare as a key element of national security of Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta administruvannia*, 6(34 (73)), 116–121. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.6/19>
- TOP-10 pryvatnykh klinik Ukrainy 2025 [TOP 10 private clinics of Ukraine 2025] (2025, May 16). <https://uba.top/private-clinics-of-ukraine/>
- Yanevska T. M. (2024). Spetsialni mekhanizmy otsiniuvannia efektyvnosti systemy publichnoho upravlinnia v sferi okhorony zdorovia: mizhnarodnyi dosvid dlia Ukrainy [Special mechanisms for evaluating the effectiveness of the public administration system in the healthcare sector: international experience for Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, 1, 210–219. <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.29>
- Yatsiv I. B. (2024). Dzherela finansuvannia vytrat na formuvannia zdorovia yak skladovoi liudskoho kapitalu [Sources of financing expenditures for the formation of health as a component of human capital]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 15, 13–19. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.15.13>
- YC.Market. (2025, May 6). 30 miliardiv za dva roky naheneryly naidokhidnishi pryvatni medychni zaklady Ukrainy [30 billion in two years generated by the most profitable private medical institutions of Ukraine]. <https://blog.youcontrol.market/30-miliardiv-za-dva-roki-naghienierili-naidokhidnishi-privatni-miedichni-zakladi-ukrayini/>

Стаття надійшла до редакції / Received: 07.01.2026 р.
 Статтю прийнято до публікації / Accepted: 21.01.2026 р.
 Оприлюднено / Published: 25.02.2026 р.